

ACCOUNTANTSVERSLAG 2019

Gemeente Lansingerland

Aan de gemeenteraad van de
gemeente Lansingerland
Postbus 1
2650 AA BERKEL EN RODENRIJS

Onderwerp:
Accountantsverslag 2019

Datum:
3 juli 2020

Kenmerk:
312019015.20.161

Geachte leden van de gemeenteraad,

Wij hebben de controle van de jaarrekening 2019 van uw gemeente afgerond. De jaarrekening van de gemeente Lansingerland is opgesteld onder verantwoordelijkheid van het college van burgemeester en wethouders. Met dit accountantsverslag informeren wij u over onze belangrijkste controlebevindingen. Op 26 juni 2020 en 29 juni 2020 hebben wij een aantal controlebevindingen afgestemd met uw concerncontroller. De uitkomsten van onze controle zijn op basis van ons concept accountantsverslag op 1 juli 2020 besproken met de BAC.

Bij de jaarrekening 2019 hebben wij op 3 juli 2020 een goedkeurende controleverklaring afgegeven, zowel voor het aspect getrouwheid als voor het aspect rechtmatigheid.

Ons accountantsverslag is bedoeld om u te ondersteunen in de beoordeling van de jaarrekening 2019. De bevindingen en beschouwingen in dit verslag komen voort uit onze controlewerkzaamheden en diverse besprekingen die wij met uw medewerkers hebben gevoerd. Voor de goede orde vermelden wij dat uw controlerende taak uiteraard verder gaat dan uitsluitend het financieel getinte perspectief vanuit de accountantscontrole.

Wij maken u erop attent dat voor dit accountantsverslag een beperkte verspreidingskring geldt. Het accountantsverslag is uitsluitend bestemd voor de gemeenteraad en het college van burgemeester en wethouders. Wij geven u toestemming om dit accountantsverslag (de was getekend-versie) te publiceren via de agenda's van de raadscommissies en de gemeenteraad.

Met vriendelijke groet,

Publieke Sector Accountants B.V.

Was getekend: W. Kalkman RA

Inhoudsopgave

Contact

De volgende personen kunnen benaderd worden bij vragen met betrekking tot dit accountantsverslag:

Wouter Kalkman

Tel: 06 21272977

Arie Booij

Tel: 06 15092689

1. Onze controleaanpak en de uitkomsten daarbij.....	2
2. Financiële positie en resultaat	6
3. Bevindingen eindejaarscontrole	10
4. Interne beheersing.....	21
5. Overige aangelegenheden.....	26

1. Onze controleaanpak en de uitkomsten daarbij

Reikwijdte van de controle

Met de opdrachtbevestiging van 9 oktober 2019 (kenmerk 312019015.19.247) heeft u ons de opdracht gegeven tot het controleren van de jaarrekening 2019. De reikwijdte van onze controle staat omschreven in deze opdrachtbevestiging. Er is gedurende het verloop van de controle op geen enkele wijze sprake geweest van een beperking in de reikwijdte van onze controle. De doelstelling van de controle is het afgeven van een controleverklaring bij de jaarrekening van de gemeente Lansingerland.

In dit accountantsverslag geven wij een toelichting op de bevindingen naar aanleiding van de controle. Onze controle wordt verricht in overeenstemming met Nederlands recht, waaronder de Nederlandse Controlestandaarden en de beleidsregels toepassing Wet normering topinkomens (WNT).

Tijdens de uitvoering van de oorspronkelijke controleplanning hebben zich geen wijzigingen van materieel belang in de reikwijdte voorgedaan. Wij achten de reikwijdte van onze controle voor 2019 voldoende voor de doelstelling van onze controle.

Materialiteitsbepaling is overeenkomstig het vastgestelde controleprotocol

De wijze waarop wij de materialiteit bepaald hebben, sluit aan op de door de gemeenteraad op 19 december 2019 vastgestelde "Controleprotocol accountantscontrole gemeente Lansingerland", inclusief het normenkader 2019. De maximaal toe te passen marges voor de accountantscontrole zijn vastgelegd in het Besluit accountantscontrole decentrale overheden (het Bado). In het accountantsprotocol heeft u geen lagere marges vastgesteld waardoor wij het wettelijke kader als uitgangspunt hebben gehanteerd. De bij onze controle van de jaarrekening 2019 toegepaste goedkeuringstoleranties bedragen derhalve:

Goedkeuringstoleranties

Fouten	1% van het totaal van de lasten incl. toevoegingen aan reserves	€ 2.020.000
Onzekerheden	3% van het totaal van de lasten incl. toevoegingen aan reserves	€ 6.060.000

De gemeenteraad heeft in het controleprotocol de rapporteringstolerantie vastgesteld op € 100.000.

Onze aanpak is gericht op risico's

Voor de jaarrekeningcontrole 2019 onderkennen wij een aantal risico's en aandachtspunten, die een verhoogd (bruto) risico met zich mee (kunnen) brengen op een materiële fout in uw jaarrekening en die een mogelijke impact op de bedrijfsvoering kunnen hebben. De risico's en aandachtspunten zijn hieronder weergegeven. Opname van een risicogebied of aandachtspunt in deze opsomming betekent niet dat daadwerkelijk sprake is van risico's die zich daadwerkelijk voordoen, maar zijn enkel bedoeld om aan te geven dat wij hier tijdens onze controle (extra) aandacht aan zullen besteden.

Risico's voor de jaarrekening 2019

- Bestaan en waardering van activa als gevolg van schattingselementen (inschatting van levensduur en restwaarden).
- De waardering en risico inschatting met betrekking tot lopende grondexploitaties, inclusief de geldende regels rondom het tussentijds winstnemen.
- Verwerking van reservemutaties als gevolg van wijzigingen in de Kadernota rechtmatigheid van de commissie BBV in 2018.
- De verantwoording en waardering van voorzieningen (zoals personeelsvoorzieningen) in relatie tot de aanwezigheid van actuele beheerplannen en andere onderbouwingen.
- Uw fiscale positie in het kader van de Vpb.
- "Management override of controls". Dit betreft de mogelijkheid die het management heeft om specifieke controlemaatregelen te omzeilen, bijvoorbeeld door memoriaalboekingen of het schattingsproces. De specifieke aandacht voor dit risico is voorgeschreven vanuit de controlerichtlijnen en is niet uniek voor Lansingerland.
- De naleving van de (Europese) aanbestedingsregels.
- Risico's en onzekerheden in het sociaal domein, waaronder prestatielevering Wmo.
- De actualiteit van de gevoerde administratie(s), gericht op de betrouwbaarheid van de (tussentijdse) informatievoorziening.

Risico's voor de komende jaarrekeningen

- De voortgang en status van de (noodzakelijke en gewenste) verbeteringen met betrekking tot de kwaliteit van de interne beheersing in relatie tot de af te geven collegeverklaring rechtmatigheid (2021).
- De follow-up ten aanzien van eerder gerapporteerde aandachtspunten vanuit de interne en externe controle.
- De kwaliteit van de IT-omgeving.

Het inschatten als significant risico is inherent aan deze posten en is niet direct een gevolg van verwachte leemten in de interne beheersing van uw gemeente. Ook is sprake van inschattingen van bruto risico's, alvorens eventuele beheersmaatregelen zijn genomen.

De baten en lasten, alsmede balansmutaties, zijn rechtmatig

Ter voorkoming van een materiële fout in de jaarrekening heeft u voor bovenstaande risicogebieden beheersmaatregelen getroffen. Wij hebben ons bij de controle gericht op de opzet en het bestaan van de door u ingerichte beheersingsomgeving, die deze risico's moeten verkleinen. Voor een toelichting op een aantal onderkende risico's en aandachtspunten verwijzen wij naar het hoofdstuk 'belangrijke bevindingen'. Daarnaast verwijzen wij u naar onze bevindingen in het hoofdstuk 'Interne beheersing'.

Op basis van uw controleprotocol en normenkader hebben wij de naleving van het financieel rechtmatigheidskader voor uw gemeente gecontroleerd. Hierbij zijn geen materiële bijzonderheden geconstateerd. Op het programma 1. Bestuur en dienstverlening, 4. Sociaal Domein, 6. Lansingerland ontwikkelt, 7. Grondzaken, Overige algemene dekkingsmiddelen en op Overhead is sprake van een overschrijding van de begrote lasten. Deze begrotingsrechtmatigheidsfouten werken niet door in ons rechtmatigheidsoordeel.

Onze conclusie is derhalve dat de baten en lasten, alsmede de balansmutaties, rechtmatig zijn weergegeven in de jaarrekening 2019.

De jaarrekening voldoet aan het BBV

Significante verslaggevingsgrondslagen en de toepassing hiervan zijn belangrijk voor de presentatie van de financiële positie en de baten en lasten van de gemeente Lansingerland. Daarnaast vereisen zij van het college van burgemeester en wethouders het toepassen van oordeelsvorming ten aanzien van moeilijke, subjectieve en complexe posities, die vaak – vanwege de noodzaak om inschattingen te moeten maken over het effect van zaken – inherent onzeker zijn.

De belangrijkste verslaggevingsgrondslagen van de gemeente Lansingerland zijn uiteengezet in de jaarstukken 2019 in onderdeel 'Algemene grondslagen voor waardering en resultaatbepaling'.

Wij hebben het door het college van burgemeester en wethouders toegepaste proces voor belangrijke verslaggevingsgrondslagen geëvalueerd en hebben gegevensgerichte controlewerkzaamheden uitgevoerd. Wij hebben de toepassing van de juiste methodiek, de aannames, de berekeningen en de consistente toepassing van de betrokken modellen en/of de van toepassing zijnde financiële verslaggeving beoordeeld. Wij zijn van mening dat de verslaggevingsgrondslagen en de toegepaste inschattingen redelijk zijn en consistent zijn gebruikt: de jaarstukken voldoen aan het BBV (Besluit begroting en verantwoording).

**Geen geïdentificeerde
materiële fouten en
tekortkomingen in de
jaarstukken**

Naar aanleiding van onze jaarrekeningcontrole, resteren er geen van materieel belang zijnde ongecorrigeerde afwijkingen of onzekerheden. Door ons gerapporteerde bevindingen zijn derhalve niet materieel (dus hebben geen invloed op de strekking van onze controleverklaring), maar zijn naar onze mening vooral van belang voor uw beoordeling van de jaarstukken en de verdere kwaliteitsverbetering van de administratieve organisatie en interne beheersing.

Voor de niet materiële fouten en tekortkomingen in de jaarstukken verwijzen wij u naar de diverse onderdelen van dit rapport.

**Goedkeurende
controleverklaring**

Wij zijn van oordeel dat de jaarrekening 2019 van de gemeente Lansingerland een getrouw beeld geeft van het eigen vermogen op 31 december 2019 en het resultaat over 2019. Voorts zijn wij van oordeel dat de in deze jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties over 2019 in alle van materieel belang zijnde aspecten tot stand zijn gekomen in overeenstemming met de in de relevante wet- en regelgeving opgenomen bepalingen, zoals opgenomen in het normenkader (vastgesteld door de gemeenteraad op 19 december 2019). Hierbij geldt als voorwaarde dat de door ons gecontroleerde jaarrekening ongewijzigd door de gemeenteraad wordt vastgesteld. Wij verzoeken u derhalve ons een door de voorzitter en de griffier ondertekend besluit van de vastgestelde jaarrekening te verstrekken. Mochten nog wijzigingen worden aangebracht in de definitieve versie van de jaarrekening dan dienen wij deze te beoordelen alvorens onze controleverklaring hierbij mag worden opgenomen.

In de controleverklaring hebben wij een paragraaf opgenomen waarin wij de nadruk leggen op de op pagina 170, onderdeel Gebeurtenissen na balansdatum, opgenomen uiteenzetting van het college van burgemeester en wethouders over de mogelijke financiële impact voor de gemeente Lansingerland van de uitbraak van het Coronavirus. Ons oordeel is niet aangepast met betrekking tot deze aangelegenheid.

2. Financiële positie en resultaat

De vermogenspositie van uw gemeente neemt in absolute zin toe

In het Bbv, de verslaggevingsregels voor gemeenten, wordt een duidelijk onderscheid gemaakt tussen resultaatbepaling en resultaatbestemming. Alle baten en lasten dienen via het overzicht van baten en lasten in de jaarrekening te lopen. Er mogen geen baten of lasten rechtstreeks in het eigen vermogen (dat bestaat uit de algemene reserve en de bestemmingsreserves) worden gemuteerd.

De mutaties in het eigen vermogen vinden plaats door middel van de resultaatbestemming. Het gerealiseerd totaalsaldo van baten en lasten 2019 bedraagt € 0,8 miljoen nadelig. Per saldo is tussentijds € 0,6 miljoen in de reserves gestort, zodat het uiteindelijk gerealiseerde resultaat over 2019 € 1,4 miljoen nadelig bedraagt. Dit resultaat is afzonderlijk vermeld onder het eigen vermogen in de balans.

In het hiernavolgende overzicht hebben wij de ontwikkeling van het eigen vermogen opgenomen.

Eigen vermogen (in € 1.000.000)	2019	2018
Eigen vermogen per 1 januari	115,1	105,4
Tussentijdse resultaatbestemming	0,5	4,3
Gerealiseerd resultaat	-/- 1,8	5,4
Totaal ('gerealiseerd saldo van baten en lasten')	-/- 1,3	9,7
Eigen vermogen per 31 december	113,8	115,1

De tussentijdse resultaatbestemming bestaat uit de stortingen in en onttrekkingen uit de reserves, in overeenstemming met de besluiten van uw gemeenteraad.

De omvang van het eigen vermogen bedraagt ultimo 2019 31% van het balanstotaal (op 31 december 2018: 29% van het balanstotaal). In de toelichting op balans bij het onderdeel eigen vermogen van de jaarrekening geeft het college een nadere toelichting op de mutaties in het eigen vermogen over het jaar 2019. Wij verwijzen u naar deze toelichting.

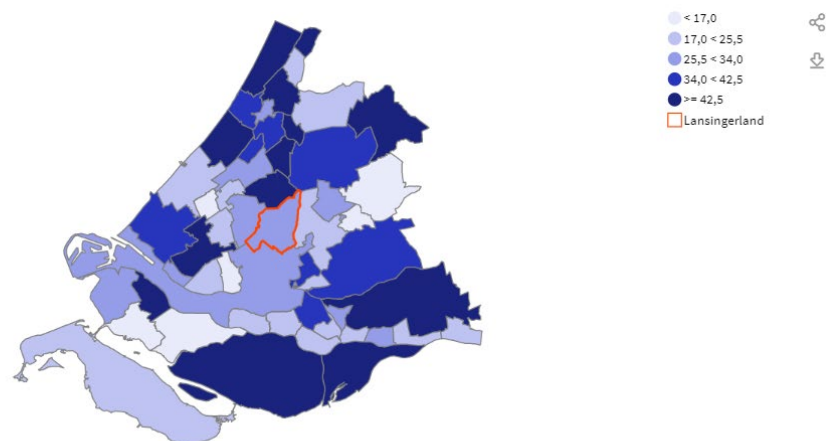
Als signaalwaarde voor de solvabiliteitsratio geldt volgens de VNG een percentage van 20%. Bij een solvabiliteitsratio lager dan 20% bevindt de gemeente zich op glad ijs. In de begroting heeft de gemeenteraad de solvabiliteit bepaald op 39%. Ter vergelijking hebben wij de solvabiliteit van een aantal gemeenten opgenomen. Daaruit blijkt dat de solvabiliteit van uw

gemeente per 1 januari 2019 net onder het gemiddelde van Nederland ligt, maar in 2019 met 2 procentpunten is gestegen. In de jaarstukken 2019 (op pagina 170) heeft college de impact van de verkoop van de aandelen Eneco op het eigen vermogen en op de solvabiliteitsratio toegelicht.

Ter vergelijking over 2018:

Gemeente	Solvabiliteit 2018
Nederland	34%
Zuid-Holland	31%
50.000 tot 100.000 inwoners	27%
Pijnacker-Nootdorp	32%
Leidschendam-Voorburg	34%
Zoetermeer	57%
Wassenaar	73%
Voorschoten	41%
Rijswijk	9%
Delft	25%

Bron: www.waarstaatjegemeente.nl

VNG - Financiële posities gemeenten | 2018

Resultaat 2019 is beïnvloed door reservemutatie(s)

Het feitelijke saldo van baten en lasten in een jaar wordt weergegeven als het gerealiseerde totaalsaldo van baten en lasten. Daarnaast kent de gemeente ook het gerealiseerde resultaat. Dit is het gerealiseerde totaalsaldo van baten en lasten plus of min de tussentijdse resultaatbestemmingen. Deze bestemmingen bestaan uit in de loop van het jaar gedane onttrekkingen uit reserves minus de tussentijdse stortingen in reserves. De stortingen in dan wel onttrekkingen aan reserves vinden plaats op basis van door u genomen besluiten. Het gerealiseerde resultaat is dus mede het gevolg van de bestuurlijke besluitvorming.

Exploitatieresultaat (in € 1.000.000)

Totale baten	184,8	
Totale lasten	186,1	
Gerealiseerde saldo van baten en lasten (nadelig)		-/- 1,3
Af: stortingen in reserves	17,3	
Bij: onttrekkingen aan reserves	16,8	
Saldo mutaties reserves, per saldo onttrokken		-/- 0,5
Gerealiseerd resultaat (nadelig)		-/- 1,8

Concreet betekent dit voor uw gemeente het volgende:

De exploitatie over 2019 laat een nadelig gerealiseerd totaal saldo van baten en lasten van € 1,3 miljoen zien, ten opzichte van een begroot (na wijziging) nadelig saldo van € 5,2 miljoen. Dit is een voordeel van € 3,9 miljoen.

Het gerealiseerde nadelig resultaat ad € 1,8 miljoen is afzonderlijk op de balans onder het eigen vermogen opgenomen.

In de jaarstukken wordt op diverse plaatsen een nadere toelichting gegeven op de totstandkoming van het resultaat en worden de verschillen tussen de begroting (na wijziging) en de gerealiseerde baten en lasten verklaard. Wij verwijzen u naar deze toelichtingen.

Het nadelige exploitatieresultaat 2019 (vóór bestemming) is mede ontstaan na een aantal incidentele baten en lasten. Door het effect van de incidentele baten en lasten buiten beschouwing te laten, ontstaat meer inzicht in de reguliere baten en lasten. Het

Het college van burgemeester en wethouders kwalificeert het weerstandsvermogen als ruim voldoende om de onderkende risico's af te kunnen dekken

inzicht in de reguliere baten en lasten is van belang, omdat het een betere indicatie geeft van de toekomstige baten en lasten, overigens zonder rekening te houden met beleidswijzigingen. In de toelichting op het overzicht van baten en lasten is eveneens inzicht in de incidentele baten en lasten gegeven. Korthedshalve verwijzen wij u naar deze uiteenzetting.

Het weerstandsvermogen bestaat uit de relatie tussen de beschikbare weerstandscapaciteit en de benodigde weerstandscapaciteit vanwege ingeschatte risico's. De beschikbare weerstandscapaciteit heeft het college bepaald op € 105,2 miljoen; dit komt overeen met de algemene reserve, inclusief de resultaatbestemming. In de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing heeft het college een opsomming gegeven van ingeschatte risico's. Deze cumuleren voor 2019 tot een bedrag van € 52,3 miljoen. Op basis van deze kwantificering constateert het college dat het beschikbare weerstandsvermogen ruim voldoende is. De verhouding tussen de beschikbare weerstandscapaciteit en de benodigde weerstandscapaciteit in de jaarrekening is 2,0.

Ter vergelijking over 2018:

Gemeente	Ratio 2018
Gemeenten in Zuid-Holland	3,9
50.000 – 100.000 inwoners	2,5

Wij verwijzen u voor de onderkende risico's en de kwantificering daarvan naar de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing. Overigens merken wij hierbij op dat deze cijfers niet aan accountantscontrole of een beoordelingsopdracht zijn onderworpen.

Voor meer gedetailleerde informatie over uw weerstandspositie verwijzen wij u naar paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing van uw jaarstukken 2019.

3. Bevindingen eindejaarscontrole

Oplevering was ruim voldoende

Bij de start van de controle op 2 juni 2020 waren de concept jaarstukken gereed. De oplevering van de onderbouwende stukken was vrijwel volledig en derhalve ruim voldoende om op 2 juni de controle te kunnen starten. Het eerste jaar heeft een grote inspanning van uw organisatie gevraagd, waarbij het op afstand werken en controleren als gevolg van de coronacrisis zorgde voor extra druk op uw organisatie en op ons als uw accountant.

Wij hebben bij de controle van de jaarrekening de volledige en constructieve medewerking van uw organisatie gehad.

Grondexploitaties

Actualisatie grondexploitaties

Een belangrijke post in de jaarrekening van de gemeente Lansingerland betreft de voorraden (grondexploitaties). Door de schattingscomponenten die samenhangen met de waardering van de grondexploitaties, besteden wij hier tijdens de controle bijzondere aandacht aan. De risico's voor de grondexploitaties zijn in essentie terug te brengen tot de zogenoemde drie P's:

- **Planning:** is de tijdsplanning van de projecten afgestemd op de (on)mogelijkheden in de markt. Immers, de marktbehoefte en de beschikbare capaciteit (bij o.a. ontwikkelaars) bepaalt welke projecten op welk moment te realiseren zijn.
- **Programmering:** in de afgelopen jaren hebben economische ontwikkelingen geleid tot belangrijke wijzigingen in de behoefte. Is er een kritische analyse van de 'mix' van woningen (huur, koop, vrije kavel appartementen, etc.) en bedrijventerreinen, in relatie tot de huidige marktvraag in de gemeente?
- **Prijs:** de verkoopprijzen van woningen en dus van grond hebben in het verleden onder druk gestaan. In de huidige markt is er zeer veel vraag naar woningen waardoor de prijzen van grond worden opgestuwd. Uiteraard blijft het van belang dat de prijzen van woningen aansluiten bij de markt, niet te hoog en niet te laag, en dat de beste inschatting in de grondexploitatie tot uitdrukking komt.

De grondexploitaties zijn door uw gemeente voor de jaarrekening 2019 opnieuw doorgerekend (geactualiseerd), en waar nodig zijn door u de verwachtingen bijgesteld, waarmee tevens is beoordeeld of het onderhanden werk in de jaarrekening op een juiste wijze is gewaardeerd, en of er mogelijk een (aanvullende) verliesvoorziening moet worden getroffen.

In exploitatie genomen gronden

De portefeuille van in exploitatie genomen bouwgronden bij uw gemeente is omvangrijk. De totale boekwaarde per 31 december 2019 bedraagt € 99 miljoen. Uw gemeente heeft een aantal projecten waarop forse positieve resultaten worden verwacht en een aantal projecten waarop in het verleden al veel verlies is genomen. In 2019 is er € 9,3 miljoen winst genomen op basis van de 'percentage of completion methode'. Deze winsten komen hoofdzakelijk voort uit het bedrijventerrein Oudeland (€ 7,1 miljoen) en het woningbouwproject Parkzoom (€ 2,1 miljoen). In 2019 zijn bij een aantal projecten de verwachte resultaten op de projecten verslechterd ten opzichte van 2018. Hierdoor zijn bij een aantal projecten de verliesvoorzieningen opgehoogd. In het

totaal is er in 2019 € 6,4 miljoen aan de verliesvoorzieningen toegevoegd, voornamelijk bij Berkel Centrum (€ 5,2 miljoen) en Wilderszijde (€ 0,9 miljoen). Dit betreft overigens het gedeelte Wilderszijde dat in 2019 in exploitatie was genomen, dus niet het totale masterplan dat later in exploitatie genomen wordt.

De onzekerheden die met de resultaten van grondexploitaties samenhangen ontstaan doordat de waardering (en daarmee de te nemen winsten en verliezen) gebaseerd zijn op schattingen. De omvang van de in de toekomst nog te realiseren opbrengsten en kosten is hier een belangrijk factor in. In de huidige portefeuille van bouwgronden in exploitatie verwacht u gemeente de komende jaren nog € 87 miljoen aan kosten te maken en moet er nog € 194 miljoen aan opbrengsten worden gerealiseerd. Veruit de meeste kosten zijn nog te realiseren binnen de projecten Oudeland (€ 26 miljoen), Berkel Centrum (€ 13 miljoen) en Wilderszijde (€ 14 miljoen). De meeste opbrengsten zijn nog te realiseren bij de projecten Oudeland (74 miljoen), Westpolder/Bolwerk (€ 66 miljoen) en Wilderszijde (€ 23 miljoen). De risico's die samenhangen met de nog te realiseren opbrengsten zijn overigens deels afgedekt doordat bij zowel Westpolder/Bolwerk als bij Wilderszijde veruit het grootste deel van de opbrengsten vastliggen in overeenkomsten met ontwikkelaars. Bovendien zijn dit beide woningbouwprojecten waardoor het college de risico's laag inschat. Ook bij het project Oudeland zien wij dat er veel animo is voor de aangeboden kavels: van de geraamde verkopen in 2020 (€ 16 miljoen) is per heden ruim 85% verkocht.

De meeste projecten moeten in of voor 2026 zijn afgerond op basis van het actuele MPG, alleen het bedrijventerrein Oudeland heeft nog een langere looptijd (2036). Om de risico's die samenhangen met de langere looptijd van de grondexploitatie Oudeland te beperken, heeft de gemeente passende maatregelen getroffen. Deze maatregelen zijn in eerder stadium ook met de gemeenteraad afgestemd.

Wij hebben vastgesteld dat de uitgangspunten die zijn gehanteerd bij de waardering van de grondexploitaties aanvaardbaar zijn. Wel constateren wij een aantal zaken die wij graag bij u onder de aandacht brengen.

BTW-afspraken Westpolder Bolwerk

Bij het project Bolwerk/Westpolder heeft de gemeente de afspraak gemaakt dat de gemeente haar kosten zal verhalen via een financieel voorschrift bij de omgevingsvergunning. Op grond van dit financieel voorschrift voldoen de woningkopers binnen dit project het kostenverhaal aan de gemeente. De gemeente heeft hierover met de belastingdienst afgesproken dat de gemeente geen BTW verschuldigd is over dit kostenverhaal. De risico's die hiermee samenhangen heeft de gemeente in de jaarrekening bij de toelichting op de balans opgenomen. Een van de risico's is dat de gemeente alsnog voor de BTW wordt aangeslagen indien de exploitatiebijdragen de maximaal verhaalbare kosten overstijgen. Wij hebben vastgesteld dat de gemeente dit risico voor een bedrag van € 2,8 miljoen in de grondexploitatie Westpolder heeft ingerekend.

Groenzoom RVR

De grondexploitatie Groenzoom RVR is in de huidige opzet een budgetneutraal project. De reden hiervan is dat het resultaat op dit project (€ 4 miljoen) als investering in de grondexploitatie is ingerekend in de jaarschijf 2026. Wij hebben begrepen dat de gemeente deze verwerkingswijze heeft gekozen, omdat de gemeente deze middelen beschikbaar wil of moet houden voor investeringen in de Groenzoom. Er ligt echter geen concreet plan onder deze investering en ook moment van deze investeringen is

onduidelijk. Het is daarom de vraag in hoeverre dit bedrag kwalificeert als investering binnen het huidige exploitatieplan. Wij adviseren u het resultaat binnen Groenzoom RVR uit het project te halen op grond van de POC-methode en de resultaten in overleg met de gemeenteraad te reserveren voor investeringen in de Groenzoom via een bestemmingsreserve. Voor 2019 zou de winst conform de door het Bbv voorgeschreven methode circa € 316.000 moeten zijn, Deze nemen wij mee in onze foutevaluatie.

Risico's bij tussentijdse winstneming

In 2016 heeft de commissie BBV de 'notitie grondexploitaties' gepubliceerd. Hierin is opgenomen dat voor winstneming de 'percentage of completion methode' moet worden toegepast. Hierbij geldt dat, indien aan een aantal voorwaarden is voldaan, er winst moet worden genomen. Voor toepassing van de POC-methode is het van belang dat het resultaat betrouwbaar kan worden geschat. Bovendien moet sprake zijn van verkochte grond en gerealiseerde kosten. Uw gemeente heeft de POC-methode op een juiste manier toegepast. Bij de berekening van de winstname is het toegestaan om het resultaat van het project te verlagen voor projectspecifieke risico's. Hierdoor wordt de uiteindelijke winstname lager en blijven er binnen het project middelen gereserveerd om deze risico's op te vangen wanneer deze zich voordoen. Bij de winstnameberekening van het project Oudeland is er sprake van correctie voor risico's van ongeveer € 3 miljoen. Wanneer er geen rekening gehouden zou zijn met deze risico's was de winstname in 2019 € 1,4 miljoen hoger geweest. Uiteraard is een goede onderbouwing van de ingerekende risico's relevant om tot een betrouwbaar inschatting van de te nemen winst te komen. Dit geldt in het verlengde hiervan ook voor de percentages die gehanteerd worden bij de kans van optreden. Wij adviseren u ingevolge de notitie grondbeleid 2019 van de commissie BBV een scherper en nadere invulling te geven aan de wijze waarop met (projectspecifieke)risico's wordt omgegaan bij het bepalen van de tussentijdse winstneming en dit uit te werken in bijvoorbeeld de paragraaf grondbeleid, nota grondbeleid of de financiële verordening.

Werken buiten exploitatieplan

Binnen het project Berkel Centrum is sprake van werken die buiten het exploitatieplan vallen. Binnen deze grondexploitatie is daarom voorzien in dekking op basis van verstrekte investeringskredieten. In de notitie grondexploitatie wordt uitgebreid ingegaan op investeringen in de openbare ruimte en de wijze waarop toerekening aan de grondexploitatie moet plaatsvinden, hierbij spelen de begrippen causaliteit (toerekenbaarheid), proportionaliteit en profijt een belangrijke rol. Wij vragen uw aandacht voor de onderbouwing van de toerekening van kosten aan grondexploitaties wanneer sprake is van investeringen in de openbare ruimte die meer omvatten dan het exploitatieplan. Tevens vragen wij u ingevolge de notitie grondbeleid 2019 van de commissie BBV, de wijze waarop met de toerekening van werken buiten het exploitatieplan wordt omgegaan, vast te leggen in bijvoorbeeld de paragraaf grondbeleid, nota grondbeleid of de financiële verordening.

Parameters

De bij de actualisatie van de grondexploitaties gehanteerde rekenrente is berekend op basis van de voorschriften van de Commissie BBV. De rente die in de prognose aan de grondexploitatie wordt toegerekend bedraagt 1,70%. Dit percentage wijkt minder dan 0,5% af van de werkelijke rente in 2019 (1,34%). De totale rente die in 2019 op de boekwaarden van de grondexploitaties is bijgeschreven bedraagt € 2,1 miljoen.

Europese aanbestedingen

Voor de stijging (indexatie) van de lasten is meerjarig 2% gehanteerd. Voor de opbrengstenstijging wordt op de korte termijn een percentage van 2% gehanteerd (woningen tot 2021 en bedrijventerrein tot 2020) en op lange termijn een opbrengstenstijging van 1%. De opbrengstenstijging op de lange termijn is vrij voorzichtig ingeschat door het college. De gehanteerde parameters liggen in lijn met de actuele marktontwikkelingen.

Het normenkader voor de rechtmatigheidscontrole bevat onder andere de Europese aanbestedingswetgeving. Bij onze jaarrekeningcontrole hebben wij aan de hand van een door uw gemeente uitgevoerde crediteurenanalyse (spendanalyse) gecontroleerd of de Europese aanbestedingswetgeving gedurende het boekjaar 2019 is nageleefd.

Op basis van de spendanalyse constateren wij dat voor 7 dossiers de Europese aanbestedingsregels niet zijn nageleefd. Wij merken op dat de bevindingen zijn geconstateerd door uw gemeente en voor een deel voorkomen uit financiële beheershandelingen van voor 2019. Tegelijkertijd merken wij op dat de regels rondom Europese aanbesteding ingewikkeld zijn. Bijvoorbeeld:

- Onderscheid werk en dienst/levering: Opdrachten worden aangemerkt als een werk (met veel hogere drempel), blijkt echter een dienst te zijn (klein versus groot onderhoud) met een lagere drempel.
- Inhuur personeel: Dienen inhuuropdrachten als samenhangende opdrachten te worden gezien waarbij opdrachten van inhuur tezamen moeten worden geraamd of dienen opdrachten als individuele opdrachten te worden gezien en geraamd. En is een afdeling van de gemeente terecht aangewezen als aanbestedende dienst of moet de gemeente als geheel als aanbestedende dienst worden gezien.

De Commissie BBV beveelt het aan om meerjarige inkoopcontracten, die zouden moeten voldoen aan Europese aanbestedingsregels maar dat niet doen, in de toelichting op de jaarrekening op te nemen bij de 'niet in de balans opgenomen verplichtingen' voor het volle bedrag waarover het contract is afgesloten. Dit kan alleen indien de gemeente (contractueel) verplicht is inkoopcontracten meerjarig af te nemen.

De onrechtmatigheidsfout komt uit op een bedrag van € 934.000.

Het betreft de volgende inkopen:

Soort	Rechtmatigheidsfout
Inhuur personeel	€ 473.000
Onderhoud	€ 193.000
ICT Software	€ 268.000
Totaal	€ 934.000

Daarnaast is er een aantal opdrachten (inhuur personeel en 7 andere individuele opdrachten) die als “juridisch ingewikkeld” kwalificeren. Op basis van de Kadernota rechtmatigheid van de commissie BBV moeten wij deze aan u melden, onder meer omdat u het risico loopt dat deze in 2020 en verder onrechtmatig zouden kunnen worden. Het gaat om een bedrag van € 1.958.000. Deze tellen niet mee in ons oordeel.

Het betreft de volgende inkopen:

Soort	Rechtmatigheidsfout
Inhuur personeel	PM*
Advies	€ 588.000
Onderhoud	€ 1.075.000
Verzekeringen	€ 295.000
Totaal	€ 1.958.000

* Zie eerdere opmerkingen inzake ingewikkelde regels rondom Europese aanbesteding.

Wij adviseren u, om het risico op fouten te beperken in 2020 en verder, per direct de volgende adviezen op te volgen:

- Bewustwording in de gehele organisatie verder verbeteren en de kennis van de EU Aanbestedingsregels verder verdiepen (bij inkoop en concerncontrol) en verder verbreden bij alle budgethouders. Het college is bezig om de lastige dossiers in het kader van Europese aanbesteding op te lossen.

	• Ga door met het laten onderbouwen van juridisch ingewikkelde opdrachten, bijvoorbeeld aan de hand van jurisprudentie. • Stel vast of doorlopende contracten met vaste leveranciers nog voldoen aan de EU Aanbestedingsregels.
Pas het stelsel van baten en lasten goed toe	Het komt bij uw gemeente voor dat u voor investeringen facturen ontvangt die betrekking hebben op meerdere jaren. Uit onze controlewerkzaamheden is naar voren gekomen dat niet altijd duidelijk is in welke periode (voor of na 31 december 2019) de tegenprestatie is geleverd en de investeringsfacturen op basis daarvan in de juiste periode zijn geboekt. Deze investeringsfacturen hebben overigens (bijna) geen resultaatteffect, maar beïnvloeden wel uw balansposities. Uit de factuur is overigens niet altijd eenduidig op te maken welk deel van de factuur betrekking heeft op 2019 en welk deel op 2020. Uw gemeente verwerkt deze facturen dan in principe in het jaar waarin de factuur ontvangen wordt. Ook is het zo dat er binnen de organisatie onvoldoende informatie beschikbaar om eenduidig vast te kunnen stellen op welk jaar welk deel van de factuur betrekking heeft. Daarmee ontstaat onzekerheid of de investeringen en de verplichting ultimo 2019 volledig op de balans zijn verantwoord. Deze onzekerheid heeft ook gevolgen voor de kredietbewaking op investeringsprojecten en uw kengetallen. Mogelijk is de kredietuitputting groter dan in de jaarrekening is opgenomen. Daarnaast kunnen de kengetallen, marginaal, afwijkingen vertonen. Wij adviseren u scherper toe te zien op de juiste toerekening van de facturen aan de boekjaren. Daarbij kan het behulpzaam zijn om afspraken te maken met leveranciers dat per ultimo 2020 wordt afgerekend en/of dat op facturen duidelijker aan wordt gegeven op welk boekjaar de op de factuur opgenomen bedragen betrekking hebben. Overigens adviseren wij u daarbij ook om in het financiële beleid spelregels vast te leggen bij welke bedragen een factuur gesplitst moet worden en dus in de juiste verslaggevingsperiode moeten worden verantwoord om beter te voldoen aan het stelsel van baten en lasten.
Begrotingsrechtmatigheid is adequaat toegelicht in de jaarrekening	Naast de controle op de rechtmatige totstandkoming van de baten, lasten en balansmutaties in de jaarrekening 2019, hebben wij de begrotingsrechtmatigheid gecontroleerd. De toe te passen normen voor dit begrotingscriterium zijn gebaseerd op artikel 189, 190 en 191 van de Gemeentewet en moet door de gemeenteraad zelf nader worden ingevuld en geconcretiseerd. Dit gebeurt door middel van de begroting en via de verordening op het financieel beheer ex artikel 212 van de Gemeentewet. Het systeem van budgetbeheer en -bewaking moet waarborgen dat de baten en lasten binnen de begroting blijven en dat belangrijke wijzigingen of dreigende overschrijdingen tijdig worden gemeld aan de gemeenteraad, zodat deze tijdig (binnen het

begrotingsjaar) een besluit kan nemen. Een systeem met onvoldoende waarborgen voor tijdige melding aan de gemeenteraad van budgetoverschrijdingen heeft het risico in zich dat inbreuk wordt gemaakt op het budgetrecht van de gemeenteraad.

Het begrotingscriterium is verder verfijnd en uitgewerkt in de Kadernota van de Commissie BBV. Een belangrijk uitgangspunt is dat het overschrijden van de begroting altijd onrechtmatig is, maar niet in alle gevallen hoeft te worden meegewogen in het accountantsoordeel. Essentieel is dat de gemeenteraad nadere regels kan stellen wanneer kostenoverschrijdingen die worden gecompenseerd door direct gerelateerde opbrengsten (1), kostenoverschrijdingen passend binnen het beleid (2) en kostenoverschrijdingen bij opneinde regelingen (3) moeten meewegen bij het oordeel van de accountant. In die gevallen dat de gemeenteraad geen nader beleid stelt, geldt het uitgangspunt dat deze kostenoverschrijdingen door de accountant niet worden betrokken bij de beslissing of al dan niet een goedkeurende controleverklaring kan worden afgegeven. Deze kostenoverschrijdingen moeten dan wel goed herkenbaar in de jaarrekening zijn opgenomen. Daarnaast moet de accountant deze kostenoverschrijdingen – waarvan het college in de jaarrekening moet aangeven dat de gemeenteraad deze nog dient te autoriseren – in het verslag van bevindingen aan de orde stellen. Extra lasten die zijn gemaakt omdat extra opbrengsten daarvoor de ruimte bieden, terwijl deze extra lasten niet direct zijn gerelateerd aan de extra opbrengsten en waarbij de gemeenteraad nog geen besluit heeft genomen over de aanwending van deze extra opbrengsten, zijn onrechtmatig en tellen mee in het oordeel van de accountant. Dit is bij uw gemeente overigens niet aan de orde.

Begrotingsafwijkingen werken niet door in de controleverklaring

In totaal heeft uw gemeente € 148 miljoen aan lasten begroot na wijziging, tegenover € 185 miljoen aan werkelijke lasten in 2019. Dit is in totaal een overschrijding van € 37 miljoen (25%). Aan baten had uw gemeente een bedrag van € 143 miljoen begroot na wijziging, tegenover € 185 miljoen aan werkelijke baten in 2019. Het gerealiseerde totaal saldo van baten en lasten komt daarmee op € 1,3 miljoen nadelig.

In het kader van de begrotingsrechtmatigheid moet gekeken worden naar de lastenoverschrijdingen op het niveau waarop de gemeenteraad de begroting autoriseert. In uw geval is dat op programmaniveau, waarbij er sprake is van hogere lasten op de programma's het programma 1. Bestuur en dienstverlening, 4. Sociaal Domein, 6. Lansingerland ontwikkelt, 7. Grondzaken, Overige algemene dekkingsmiddelen en op Overhead.

Naast overschrijdingen van lasten per programma, zijn ook op onderdelen meer baten gerealiseerd dan begroot. Over de baten rapporteren wij in deze paragraaf niet, omdat dit geen onderdeel uitmaakt van het criterium begrotings-rechtmatigheid zoals de richtlijnen voorschrijven.

De begrotingsrechtmatigheid omvat ook de overschrijdingen op investeringskredieten. Deze hebben zich in 2019 niet (in materiële zin) voorgedaan.

	Wij verwijzen voor een inhoudelijke en meer specifieke analyse van de begrotingsafwijkingen naar de toelichtingen die zijn opgenomen in de jaarrekening en in paragraaf Bedrijfsvoering, waarin een analyse van de (begrotings-)afwijkingen en de begrotingsrechtmatigheid 2019 is opgenomen.
In beperkte mate sprake van te betalen vennootschapsbelasting	Uitgangspunt in uw jaarrekening is dat in beperkte mate sprake is van activiteiten die onder de vennootschapsbelastingplicht vallen. De aanslagen over 2016, 2017 en 2018 zijn inmiddels opgelegd. Het college verwacht dat ook voor 2019 sprake zal zijn van een beperkte vennootschapsbelastinglast. Overigens adviseren wijzen wij u om bij nieuwe en gewijzigde activiteiten dit standpunt blijvend te actualiseren.
Wet normering topinkomens (WNT)	De Wet normering topinkomens (WNT) is in werking getreden met ingang van 1 januari 2013. De WNT regelt niet alleen de openbaarmaking van topinkomens in de publieke en semipublieke sector, maar stelt ook maxima aan de hoogte van de bezoldiging van topfunctionarissen en tevens aan de ontslagvergoedingen. Met ingang van 1 januari 2013 is bij wet vastgelegd dat rechtspersonen of organisaties die volledig of in aanzienlijke mate uit publieke middelen zijn gefinancierd beloningen van topfunctionarissen openbaar dienen te maken, ook als deze de in de wet gestelde maximale bezoldiging over 2019 van € 194.000 niet te boven gaat. Daarnaast dienen gemeenten het salaris openbaar te maken van overige medewerkers (inclusief – wanneer aan bepaalde voorwaarden is voldaan – ingehuurd personeel) die een bezoldiging ontvangen boven deze norm. Ten slotte stelt de WNT een aantal overige eisen, zoals een maximale ontslagvergoeding voor topfunctionarissen van € 75.000. In 2019 is voor geen van de topfunctionarissen en overige medewerkers sprake van een overschrijding van de grensbedragen. Bij de controle van de WNT-verantwoording 2019 stelden wij wel vast dat geen sprake was van (zichtbare) interne controle op de opgestelde WNT-verantwoording. In het kader van de WNT attenderen wij u er op dat u de plicht heeft om uiterlijk 1 juli 2020 uw WNT-verantwoording over het kalenderjaar 2019 via internet op een algemeen toegankelijke wijze openbaar te maken. Indien op grond van andere op de verantwoordelijke van toepassing zijnde regelgeving of een besluit een later tijdstip waarop het financieel verslaggevingsdocument openbaar moet worden gemaakt geldt, is die latere datum de uiterlijke datum van openbaarmaking.

Bij de uitvoering van het sociaal domein zijn fouten en onzekerheden geconstateerd

Bij de controle van de uitvoering van het sociaal domein (Participatiewet, Wmo en Jeugdwet) hebben wij gebruik gemaakt van de verbijzonderde interne controle die namens het college is uitgevoerd. Wij hebben de uitkomsten aan de hand van brondocumenten gecontroleerd en wij trekken dezelfde conclusies die het college heeft getrokken. Omdat sprake is geweest van een statistische steekproef, zijn de geconstateerde fouten en onzekerheden vertaald (geëxtrapoleerd) naar de totale massa van de lasten per onderdeel van het sociale domein.

Per onderdeel geven wij hieronder de fouten en onzekerheden weer:

Financiële fouten:

Regeling	Bedrag
Participatiewet	€ 74.000
Wmo Zorg in natura	€ 53.000
Totaal	€ 127.000

Financiële onzekerheden:

Regeling	Bedrag
Participatiewet	€ 32.000
Persoonsgebonden budgetten Wmo en Jeugdwet	€ 51.000
Jeugdhulp	€ 20.000
Wmo Zorg in natura	€ 42.000
Totaal	€ 145.000

Te lage lasten in de jaarrekening 2019:

Regeling	Bedrag
Jeugdhulp	€ 20.000
Wmo Zorg in natura	€ 40.000
Totaal	€ 60.000

**Fouten en onzekerheden
WMO Zorg in natura (ZIN) en
Jeugd (lokaal)**

Het vaststellen dat de prestaties in het kader van de Wmo Zorg in natura (ZIN) en Jeugdhulp Lokaal zijn geleverd moet op twee manieren worden vastgesteld. Enerzijds via de verantwoording van Wmo Zorg in natura van de zorginstelling. Bij deze verantwoordingen is op basis van het controleprotocol Wmo boven de € 125.000 een controleverklaring van de accountant van de zorginstelling toegevoegd. De accountant stelt onder andere vast dat de zorg is geleverd. Anderzijds door bij verantwoordingen zonder controleverklaring, of in die gevallen waar geen goedkeurende controleverklaring is verstrekt met opmerkingen over de prestatielevering, het college aanvullende controles uit te laten voeren om vast te stellen dat de prestatie zijn geleverd. Een voorbeeld is om via een telefonische enquête vast te stellen dat de cliënt de zorg heeft ontvangen. Over 2019 zijn weliswaar verbijzonderde interne controles uitgevoerd op Wmo ZIN en Jeugdhulp Lokaal, maar daarin is het vaststellen van de geleverde prestaties niet als toetspunt opgenomen. Wij adviseren u dit toetspunt van af 2020 toe te voegen aan de verbijzonderde interne controle werkzaamheden.

Voor de betaalde lasten in het kader van Wmo ZIN is voor een bedrag van € 1.243.000 geen controleverklaring aanwezig. Voor de lasten van Jeugdhulp lokaal gaat het om een bedrag van € 733.000. Dat betekent dat geen zekerheid bestaat over de vraag of de betreffende prestaties zijn geleverd voor een bedrag van in totaal € 1.976.000. Om die reden wordt dit bedrag als onzeker aangemerkt. Deze onzekerheden passen binnen grenzen voor goedkeuring.

**Geen fouten en
onzekerheden met betrekking
tot de SiSa-bijlage**

Op grond van het Besluit accountantscontrole decentrale overheden, artikel 5, lid 4, rapporteren wij in dit accountantsverslag over de fouten en onzekerheden van de specifieke uitkeringen die in 2019 onder SiSa vallen. Wij doen dit met een tabel, die ook opgenomen moet worden als er geen fouten of onzekerheden geconstateerd zijn. Per regeling is hierin aangegeven of, en zo ja welke financiële fouten of onzekerheden zijn geconstateerd.

Hierna treft u deze tabel aan (lege velden betekenen dat er geen fouten of onzekerheden worden gerapporteerd).

Nr.	Specifieke uitkering of overig	Fout of onzekerheid	Financiële omvang in euro's	Toelichting fout/onzekerheid
D8	Onderwijsachterstandenbeleid 2019-2022 (OAB)			
D9	Onderwijsachterstandenbeleid 2011-2018 (OAB)			
E3	Subsidieregeling sanering verkeerslawaaï			
F1	Regeling aankoop woningen onder hoogspanningsverbinding			
G2	Gebundelde uitkering op grond van artikel 69 Participatiewet gemeentedeel 2019			
G3	Besluit bijstandverlening zelfstandigen 2004 (exclusief levensonderhoud beginnende zelfstandigen) gemeentedeel 2019			
H4	Specifieke uitkering Sport			

Strekking controleverklaring getrouwheid: goedkeurend.
Strekking controleverklaring rechtmatigheid: goedkeurend.

4. Interne beheersing

Kernboodschappen interne beheersing

Het boekjaar 2019 was het eerste jaar dat wij als uw accountant de jaarrekening hebben gecontroleerd. Gezien het moment van opdrachtverstrekking hebben wij met u afgestemd om over 2019 geen managementletter uit te brengen. In dit accountantsverslag informeren wij u op hoofdlijnen over onze opmerkingen bij de interne beheersing van de gemeente Lansingerland. Voor de controle 2020 zullen wij een volwaardige interim-controle uitvoeren en aan het college een managementletter uitbrengen met onze bevindingen.

Vanuit onze controle 2019 maken wij de volgende opmerkingen:

IT – interne beheersing

De gemeente heeft met name op het gebied van informatiebeveiliging diverse controles op de IT-omgeving uitgevoerd. Deze controles zijn echter nog niet zodanig geformaliseerd dat voor de jaarrekeningcontrole gesteund kan worden op systeemgerichte beheersingsmaatregelen. Er is nog geen (integraal) inzicht of de geautomatiseerde (financiële) gegevensverwerking voldoet aan de daaraan te stellen eisen in het kader van de interne en externe controle. Daarnaast blijkt uit gesprekken en waarnemingen dat de uitgevoerde controles niet zichtbaar worden vastgelegd. Het is hierdoor achteraf niet altijd mogelijk om vast te stellen dat en op welke wijze deze controles zijn uitgevoerd.

Adviespunt: Het laten uitvoeren van een IT-audit als een nulmeting, gericht op het (integraal) inzicht krijgen in de noodzakelijke eisen in het kader van de betrouwbaarheid van het systeem van geautomatiseerde (financiële) gegevensverwerking. Dit kan de organisatie verder helpen bij het professionaliseren en inrichten van controles gericht op de effectiviteit van de IT General Controls (ITGC's).

Memoriaalboekingen

De applicatiebeheerder van de financiële applicatie (K2F) is belast met het goedkeuren en definitief verwerken van memoriaalboekingen. Dit is een ongewenste functievermenging vanwege de bevoegdheden die een applicatiebeheerder in het financiële systeem heeft. Wij adviseren om maatregelen het risico te mitigeren en deze bevoegdheden bij een andere functionaris te beleggen.

Gebruik standenregister salarissen

De ingevoerde salarismutaties worden beoordeeld aan de hand van mutatieverslagen. De beoordeling wordt uitgevoerd door medewerkers met mutatierechten in het salarispakket.

Ons advies is om de personeelsmutaties te controleren a.d.h.v. een (standaard) standenregister uit het salarispakket en/of aan de hand van een mutatieverslag uit het salarispakket door een medewerker die niet kan muteren (in het salarispakket).

Rechtmatigheids- verantwoording

Subsidieregister

De gemeente beschikt niet over een centrale registratie van de inkomende subsidies, waarover verantwoording moet worden afgelegd. Met een subsidieregister (waarin alle toegekende rechten zijn opgenomen) kunt u de tijdige en volledige verantwoording van de subsidiebaten borgen en heeft u een centraal inzicht in indieningsdata die behaald moeten worden. De gemeente voert daarnaast geen tussentijdse interne controle uit op de subsidieverantwoordingen. Wij adviseren u om het subsidieproces op dit punt verder te verbeteren.

Contractenregister verhuur

Het contractenregister voor de huurovereenkomsten wordt in Excel bijgehouden. Er wordt geen aansluiting gemaakt tussen het contractenregister en de verhuurcapaciteit.

Wij adviseren om een zichtbare interne controle uit te voeren op de volledigheid van de verhuuropbrengsten door:

- Aan de hand van (externe), zoals de WOZ-administratie (OZB-aanslag) vast te stellen dat alle objecten in het contractenregister zijn opgenomen.
- De volledigheid van de huuropbrengsten vast te stellen door te controleren dat van alle objecten (die in het bestand voorkomen) een verhuuropbrengst is verantwoord, dan wel dat uit een verklaring blijkt dat er terecht geen opbrengsten zijn verantwoord, bijvoorbeeld omdat het object door uzelf gebruikt wordt.

Rechtmatigheidsverantwoording 2021

In de meicirculaire 2018 heeft het ministerie van BZK aangegeven dat met ingang van het boekjaar 2021 het college van burgemeester en wethouders zelf een rechtmatigheidsverantwoording bij de jaarrekening moet afgeven. Tot en met de jaarrekening 2020 geeft de accountant bij de jaarrekening van uw gemeente een controleverklaring af, met daarin een oordeel over de getrouwheid en rechtmatigheid. Dat tweede oordeel, over de rechtmatigheid, verdwijnt vanaf de jaarrekening 2021. Het wordt vanaf dan de taak van het college zelf om zich met de rechtmatigheidsverantwoording te verantwoorden aan de gemeenteraad. Als accountant stellen wij vervolgens vast dat de rechtmatigheidsverantwoording een getrouw beeld geeft van de werkelijkheid.

Over de invoering van deze rechtmatigheidsverantwoording en wat dit allemaal voor uw organisatie betekent, is de afgelopen periode (onder andere door het ministerie van BZK, de commissie Depla, de VNG et cetera) veel geschreven. Ondanks dat nog sprake is van veel onduidelijkheden, is het belangrijk dat het college op korte termijn begint met de voorbereidingen en een plan

van aanpak opstelt. Op basis van dit plan van aanpak en vervolgens de tussentijdse evaluaties daarbij, kunt u borgen dat u in 2022 in staat bent om de rechtmatigheidsverantwoording op te stellen. Schematisch zien wij dit als volgt (zie hiernaast):

Inmiddels is er meer duidelijk over hoe de rechtmatigheidsverantwoording eruit kan zien er welke acties er (door wie) genomen moeten worden. Op een aantal belangrijke gaan wij hierna nader in.

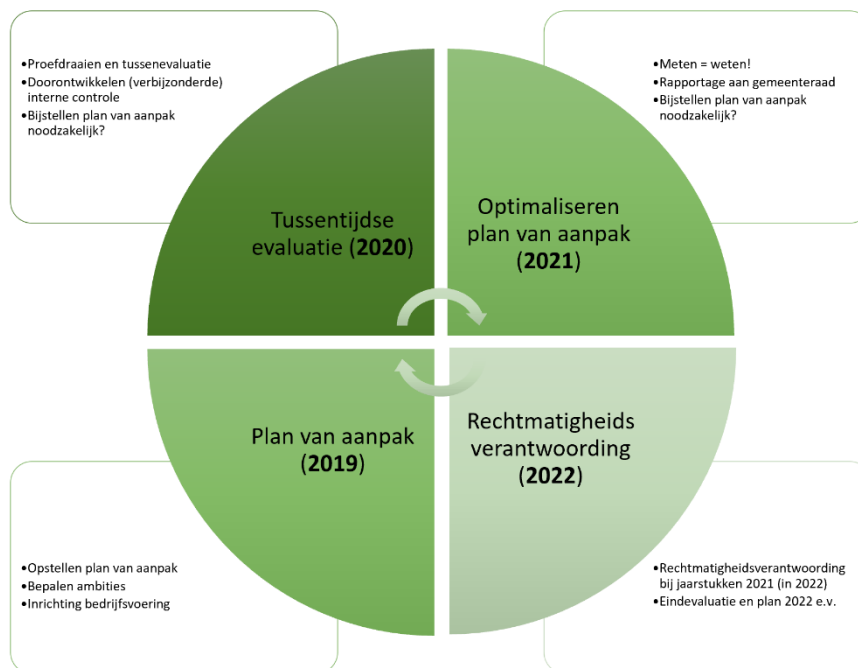
Modeltekst

De commissie BBV is gevraagd een standaardtekst op te stellen voor de rechtmatigheidsverantwoording.

Deze tekst is inmiddels gepubliceerd en wordt verplicht voorgeschreven. Tekstuele aanpassingen zijn alleen op daartoe aangegeven plaatsen toegestaan. Deze verplichting wordt opgenomen in de (nog te wijzigen) wetgeving.

Commissie BADO

Op 20 maart 2020 heeft de Commissie BADO (Bedrijfsvoering Auditing Decentrale Overheden de notitie Rechtmatigheidsverantwoording gepubliceerd. De doelstelling van deze notitie is om met een handreiking helderheid te scheppen over de gevolgen van de invoering van de rechtmatigheidsverantwoording. Ook hierin komen de rollen en de verantwoordelijken in terug. Wij adviseren u in uw voorbereiding op de invoering van de rechtmatigheidsverantwoording kennis te nemen van deze notitie.

Grens voor afwijkingen

De grens waarboven afwijkingen in de verantwoording door het college moeten worden opgenomen, wordt door de gemeenteraad bepaald, maar bedraagt maximaal 3% van de totale lasten (inclusief toevoegingen aan de reserves). Deze rapporteringsgrens geeft aan vanaf welke omvang het totaal van de onrechtmatigheden verantwoord moet worden in de rechtmatigheidsverantwoording. Onder afwijkingen wordt verstaan fouten (dus het niet naleven van wet- en regelgeving) en/of posten waarvan bij het college onduidelijkheid bestaat over de rechtmatigheid (omdat juristen bijvoorbeeld van mening verschillen over een aanbesteding. Benadrukt wordt dat deze onduidelijkheden zich niet een-op-een hoeven te verhouden met het begrip onzekerheden in de controle van de accountant. Het college voert immers geen accountantscontrole uit, maar kan vanuit interne toetsingen en monitoring informatie krijgen over onduidelijkheden die twijfels geven over de rechtmatigheid en uit dien hoofde moeten worden gecommuniceerd met de gemeenteraad.

Paragraaf Bedrijfsvoering

Deze paragraaf wordt de aangewezen plek om een nadere toelichting te geven door het college op zaken die de rechtmatigheid raken en hoe de beheersing is vormgegeven. Hierbij moet in ieder geval nadere toelichting worden gegeven op alle afwijkingen die in de rechtmatigheidsverantwoording zijn vermeld. Aspecten die hierbij onder meer in de beschouwingen betrokken worden zijn de tussentijdse communicatie met de gemeenteraad – of de reden waarom deze achterwege is gebleven -, alsmede de maatregelen die zijn genomen om verbeteringen aan te brengen om wet- en regelgeving afdoende in processen te waarborgen.

De rol van de accountant

De accountant controleert de rechtmatigheidsverantwoording (de bewering) van het college in het kader van de getrouwheidscontrole van de jaarrekening met een goedkeuringsmaterialiteit van 1% van de totale lasten (inclusief toevoegingen aan reserves). Het huidige afzonderlijke rechtmatigheidsonderdeel in de controleverklaring komt daarmee te vervallen. De werkzaamheden van de accountant zullen niet wezenlijk veranderen. Met de getrouwheidsverklaring bij de rechtmatigheidsverantwoording geeft de accountant immers impliciet een oordeel over de rechtmatigheid.

De rol van de gemeenteraad

De gemeenteraad is verantwoordelijk voor het normenkader (normstelling en risk appetite). Er zal een afstemming vooraf tussen college en raad over inhoud en omvang (normenkader en controleprotocol) moeten plaatsvinden. Het verantwoordingsgesprek zal expliciet met het college in plaats van met de accountant plaatsvinden, waarmee de gemeenteraad ook meer in positie wordt gebracht in haar toezichthoudende rol. De accountant adviseert over de invulling van deze rol.

De rol van het college van burgemeester en wethouders

Rechtmatigheid is een integrale college-verantwoordelijkheid. Het college moet nu zelf verantwoorden/verklaren.

De rol van de accountant

De accountant behoudt de controlerende rol. De scope van de controle is niet meer gericht op rechtmatigheid, maar alleen nog op getrouwheid. Een belangrijk doel is meer steunen op (verbijzonderde) interne controle. Om die reden hebben wij het college in onze managementletter ook geadviseerd om de interne controle verder te ontwikkelen. Verder is een belangrijkere rol voor de accountant weggelegd in de natuurlijke adviesfunctie. Als uw accountant zullen wij u adviseren omtrent de stappen naar 2022.

5. Overige aangelegenheden

Geen meningsverschil met het college van burgemeester en wethouders

Er zijn geen meningsverschillen met het college van burgemeester en wethouders geweest en er waren geen beperkingen bij de uitvoering van onze controle. Naar onze mening is ons bij de uitvoering van onze controleopdracht door het college en de medewerkers van uw gemeente de volledige medewerking verleend en hebben wij volledige toegang tot de benodigde informatie gehad.

Bevestigingen van het college van burgemeester en wethouders ontvangen

Wij hebben namens het college van burgemeester en wethouders een ondertekende schriftelijke bevestiging bij de jaarrekening ontvangen.

Naleving van wet- en regelgeving

Wij hebben geen kennis van te rapporteren omstandigheden in verband met het niet-naleven van wet- en regelgeving met uitzondering van onze opmerkingen bij de Europese aanbestedingen.

Betrouwbaarheid en continuïteit van de automatiseringsomgeving

Onze jaarrekeningcontrole is gericht op het geven van een oordeel omtrent de jaarrekening zelf en is niet primair gericht op het doen van uitspraken omtrent de betrouwbaarheid en de continuïteit van de geautomatiseerde gegevensverwerking als geheel of van onderdelen daarvan. Onze bevindingen daaromtrent raken dan ook slechts die onderdelen die wij onderzocht hebben in het kader van de jaarrekening, wat wil zeggen dat wij ter zake geen volledigheid pretenderen. Uit de door ons uitgevoerde werkzaamheden zijn geen bijzonderheden gebleken waarop wij u via deze rapportage willen attenderen.

Geen aanwijzingen van fraude

In Nederland is de accountant wettelijk verplicht om alle ontdekte fraudegevallen te rapporteren aan het management van de organisatie. Wij merken op dat onze controle niet specifiek is ingericht op het ontdekken van fraude. De accountant is wel verantwoordelijk voor het betrekken van frauderisico's in de planning en uitvoering van zijn controleopdracht.

Wij hebben een fraudediscussie gevoerd met het controleteam en met het financieel management en de directie van de gemeente Lansingerland, waarbij wij de nadruk hebben gelegd op de vermoedens van materiële onjuistheden als gevolg van fraude in de jaarstukken. Van het management en directie hebben wij de bevestiging ontvangen dat er geen onregelmatigheden zijn geconstateerd waarbij het management of werknemers die een belangrijke rol spelen bij de maatregelen van interne beheersing of anderen in het geval dat de fraude van materieel belang kan zijn op de jaarrekening, zijn betrokken.

	Tevens hebben wij zelfstandig werkzaamheden uitgevoerd die gericht waren op het risico van het ‘omzeilen’ van de interne beheersingsmaatregelen door het management te detecteren. Wij hebben specifieke controles uitgevoerd op memoriaalboekingen en schattingen en hebben significante en ongebruikelijke transacties met behulp van gegevensanalyses onderzocht. Hoewel wij op grond van de controle- en overige standaarden een kritische houding moeten hebben ten opzichte van risico's van fraude in de jaarrekening, merken wij op dat onze controle niet specifiek is gericht op het ontdekken hiervan. Tijdens de uitvoering van onze controle van de jaarrekening 2019 hebben wij geen aanwijzingen verkregen dat er sprake is geweest van fraude. Tot slot merken wij op dat het college nog niet beschikt over een geactualiseerde en geformaliseerde frauderisicoanalyse.
Bevestiging onafhankelijkheid	Bevestiging onafhankelijkheid In overeenstemming met Nederlandse wet- en regelgeving, waaronder de Verordening inzake Onafhankelijkheid (ViO) van de Nederlandse Beroepsorganisatie van Accountants (NBA), dient de externe accountant mogelijke conflicten met betrekking tot zijn onafhankelijkheid, zowel in wezen als in schijn, onder de aandacht te brengen van het college en de gemeenteraad. Wij bevestigen dat onze onafhankelijke positie ten opzichte van de gemeente Lansingerland in overeenstemming met de Nederlandse wettelijke en beroepsvoorschriften is gewaarborgd. Wij zijn van mening dat onze objectiviteit gedurende het afgelopen jaar niet is aangetast. Stelsel van waarborgen om onafhankelijke positie te waarborgen Publieke Sector Accountants beschikt over een stelsel van maatregelen om onze onafhankelijke positie bij controlecliënten te waarborgen. Het stelsel van maatregelen is een integraal onderdeel van de bestuurlijke organisatie en van het voor de gehele organisatie van toepassing zijnde stelsel van kwaliteitsbeheersingsmaatregelen. Bijgaande niet-limitatieve opsomming geeft u een indruk van de maatregelen die bijdragen aan het waarborgen van onze onafhankelijke positie: • Schriftelijke onafhankelijkheidsbepalingen waarin alle bestaande onafhankelijkheidsvereisten en de risico's ten aanzien van de bedreiging van de onafhankelijkheid en de daaraan gerelateerde waarborgen zijn verwerkt. • Procedures voor tijdige bekendmaking van de voorschriften en de daarin aangebrachte wijzigingen aan alle partners en werknemers bij Publieke Sector Accountants. • Procedures voor de organisatie van periodieke training inzake de toepassing van de onafhankelijkheidsvoorschriften. • Procedures die erop gericht zijn dat onze gevolmachtigden en werknemers in specifieke casussen en omstandigheden de onafhankelijkheidsvoorschriften naleven. • De benoeming van professionals op seniorniveau die verantwoordelijk zijn voor het continu actualiseren van de procedures en voorschriften, de tijdige bekendmaking ervan en het adequaat functioneren van het gehele stelsel van waarborgen.

- Procedures voor een schriftelijke rapportage per controlecliënt waarin is vastgelegd of sprake is van omstandigheden die de onafhankelijkheid van de accountant die de controleopdracht uitvoert bedreigen, op welke wijze met potentiële bedreigingen is omgegaan en indien er bedreigingen zijn gesignaleerd, welke maatregelen dan zijn genomen om deze bedreiging voor de onafhankelijkheid weg te nemen. De vastlegging van deze beoordeling inclusief een gemotiveerde conclusie (de zogenoemde onafhankelijkheidsevaluatie) wordt in het dossier opgenomen.
- Procedures die vereisen dat een daartoe geëigende afdeling binnen Publieke Sector Accountants wordt geconsulteerd, als sprake is van een mogelijke aantasting van de onafhankelijkheid in relatie tot een specifieke cliënt. Wij zullen dan ook overwegen de gemeenteraad of de auditcommissie te raadplegen.
- Procedures voor het interne toezicht in relatie tot de toetsing en bewaking van de naleving van de onafhankelijkheidsvoorschriften.

De opzet en werking van ons stelsel van maatregelen worden periodiek door de externe toezichthouder getoetst.

Interne roulatie

Een te grote mate van vertrouwdheid of vertrouwen kan een bedreiging vormen voor de onafhankelijkheid van de accountant wanneer bepaalde leden van het controleteam geregeld en voor lange tijd aan de wettelijke controle van een controlecliënt meewerken.

Wij beoordelen de bedreiging voor de onafhankelijkheid die kan voortvloeien uit de langdurige betrokkenheid van andere leden van het controleteam bij de controleopdracht. Waar nodig nemen wij maatregelen om de bedreiging weg te nemen. Wij merken op dat er in het kader van onze controleopdracht geen sprake is geweest van een dergelijke bedreiging.

Persoonlijke, zakelijke of financiële relaties

Wij hebben een evaluatie gemaakt van persoonlijke, zakelijke en financiële relaties tussen Publieke Sector Accountants, haar partners en haar medewerkers en de gemeente Lansingerland, die van invloed kunnen zijn op onze onafhankelijkheid. Bij deze evaluatie zijn ons geen zaken gebleken welke aan u gerapporteerd dienen te worden.

Geschenken en persoonlijke uitingen van gastvrijheid

De Nederlandse onafhankelijkheidsregels vereisen dat de eindverantwoordelijke accountant de met governance belaste organen informeert over geschenken en persoonlijke uitingen van gastvrijheid die Publieke Sector Accountants, een bestuurder of interne toezichthouder van Publieke Sector Accountants of een lid van het controleteam heeft ontvangen van of verstrekt aan de gemeente Lansingerland of een bij de gemeente Lansingerland betrokken persoon. Hierbij is een drempel van € 100 opgenomen in de regels. Wij zijn van mening dat de verstrekte en ontvangen geschenken en persoonlijke uitingen van gastvrijheid gepast zijn en derhalve niet tot een bedreiging voor de onafhankelijke uitvoering van de controleopdracht hebben geleid. Volledigheidshalve merken wij op dat wij geen geschenken en persoonlijke uitingen van gastvrijheid hebben verstrekt/ontvangen die een (geschatte) waarde van meer dan € 100 hebben.

Aanvullende dienstverlening

Een overzicht van de aanvullende dienstverlening hebben wij hieronder opgenomen.

Aanvullende dienstverlening

- Controle subsidieverantwoording 2019 Fietspad Verlengde Hoogseweg
- Controle subsidieverantwoording 2019 Verlichting Fietspad Landscheidingspad

Conclusie onafhankelijkheid

De voorschriften in het kader van onafhankelijkheid zijn binnen de Nederlandse Beroepsorganisatie van Accountants (de NBA) opgenomen in de 'Verordening inzake Onafhankelijkheid (ViO)' en vormen een belangrijk onderdeel van het 'normenkader' waaraan een accountant moet voldoen. De naleving van de ViO is binnen Publieke Sector Accountants ingebed. Op basis van onze toetsing concluderen wij dat onze onafhankelijkheid als certificerend accountant bij de gemeente Lansingerland in 2019 voldoende is gewaarborgd.

Controleverschillen

Overzicht van de controleverschillen:

Aard van de fouten en onzekerheden (x € 1.000)	Rechtmatigheid	Getrouwheid
Fouten		
Resterende getrouwheidsfouten: lasten sociaal domein zijn te laag	60	60
Te lage winstnemering project Groenzoom	316	316
(Sub)totaal getrouwheidsfouten	376	-/- 256
<i>Rechtmatigheidsfout vanuit externe regels:</i>		
Rechtmatigheidsfout vanuit externe regels – EU aanbestedingsfouten	934	
Rechtmatigheidsfouten sociaal domein	127	
Totaal rechtmatigheidsfouten	1.061	
Totaal fouten	1.437	-/- 256

Onzekerheden		
Onzekerheden Persoonsgebonden budgetten Wmo en Jeugdhulp	1.976	
Totaal onzekerheden	1.976	

Wij hebben van het college een schriftelijke bevestiging bij de jaarrekening ontvangen, waarin het college bevestigt dat de niet-gecorrigeerde fouten, zowel individueel als in totaal, in het kader van de jaarrekening niet materieel zijn.

Daarnaast is in de jaarrekening een aantal correcties doorgevoerd naar aanleiding van onze controle. Uw organisatie beschikt over een overzicht van deze correcties.

Disclaimer en beperking in gebruik

Dit verslag is alleen bestemd voor de gemeenteraad en het college van burgemeester en wethouders en mag niet in zijn geheel of gedeeltelijk worden verstrekt of aangehaald zonder onze schriftelijke toestemming vooraf. Er wordt geen verantwoordelijkheid aan een derde partij geaccepteerd, omdat dit verslag daar niet voor opgesteld en bedoeld is. Dientengevolge nemen wij geen enkele verplichting of plicht van zorg aan ieder ander persoon aan wie dit verslag getoond of in zijn handen komt, op ons.

De in dit verslag aan de orde gestelde onderwerpen zijn door ons geconstateerd gedurende onze controleopdracht waarvan wij van mening zijn dat zij uw aandacht behoeven. Het is geen allesomvattend verslag van alle geconstateerde zaken en in het bijzonder kunnen wij niet verantwoordelijk worden gesteld voor het rapporteren van alle bedrijfsrisico's of tekortkomingen in het systeem van interne beheersing. Elke conclusie, opinie of opmerking in dit verslag is verstrekt in de context van onze controleverklaring over de jaarrekening als geheel.

Evenzo geldt dat de opmerkingen, bevindingen en aanbevelingen met betrekking tot het systeem van interne beheersing niet gelezen dienen te worden als een afzonderlijke opinie van het systeem van interne beheersing en haar werking.